

Sudan

ciekawostki | geografia | kultura | religia

Mapa Sudanu (fot. Encyclopaedia Britannica)

Krajobraz Sudanu (fot. Wikimedia)

Geografia

01

Sudan leży w północno-wschodniej Afryce i posiada dostęp do Morza Czerwonego. Graniczy z siedmioma państwami: Egiptem, Erytreą, Etiopią, Sudanem Południowym, Republiką Środkowoafrykańską, Czadem i Libią.

02

Północną część Sudanu zajmuje pustynia Sahara, a dalej na południe można znaleźć półpustynie i sawanny, zarówno suche, jak i wysokie, z roślinnością typu akacja. Południową i środkową część kraju stanowi rozległa dolina Nilu, z jej częścią na zachodzie tworzącą Kotlinę Nilu Białego. W tym rejonie znajdują się rozległe bagna, takie jak Sudd i Machar, porośnięte papirusem i trzcina.

03

Nil to najdłuższa rzeka świata i przepływa przez Sudan. Całkowita długość rzeki wynosi 6695 km i rozciąga się od miejsc tak odległych jak Burundi i Jezioro Wiktorii we wschodniej Afryce aż do Morza Śródziemnego w północnej Afryce.

04

Na Nilu jest 6 katarakt, z czego 5 znajduje się w samym Sudanie. Słowo „katarakta” pochodzi od greckiego słowa *καταρρέω* („spływać”).

05

W Sudanie występuje klimat od zwrotnikowego skrajnie suchego na północy do równikowego monsunowego-suchego i wilgotnego na południu. temperatury są wysokie przez większość roku, z większymi opadami występującymi latem na południu i minimalnymi opadami na północy. Charakterystyczny jest także gwałtowny wiatr pustynny, zwany *haboob* (*habub*), na północy.

Historia

Starożytna Nubia

Na początku II tysiąclecia p.n.e. Nubia na północy Sudanu została podbita przez Egipt. Od 1000 r. p.n.e. do 300 r. n.e. Nubia była częścią starożytnego królestwa Kusz, ze stolicą w Napata. Kusz stało się tak potężne, że w VIII w. p.n.e. najechało Egipt tworząc XXV dynastię. Na blisko 100 lat Egipt i Kusz był pod panowaniem czarnych faraonów, którzy zostali pokonani przez armię egipską w 590 r. p.n.e.

Islam

Od VI wieku rozpoczął się proces chrystianizacji kraju. Utworzone zostały chrześcijańskie państwa Mukuria i Alwa, które przetrwały do XIII–XV wieku.

Od VII wieku prowadzona była kolonizacja arabska z obszarów egipskich.

W latach 1820–1821 północny i środkowy Sudan opanowała armia osmańskiego namiestnika Egiptu, Muhammada Alego.

Kolonializm

W latach 60. rozpoczęła się kolonialna dominacja. W latach 1881–1885 trwało antyegipskie i antybrytyjskie powstanie, na czele którego stanął Mahdi z Sudanu. Po klęsce mahdystów Sudan formalnie stał się kondominium egipsko-brytyjskim. W 1951 roku Egipt zerwał układ z Wielką Brytanią, a Faruk I ogłosił się królem Sudanu.

Niepodległość

W 1956 roku proklamowana została niepodległa Republika Sudanu. Antagonizmy między północą a południem doprowadziły do wybuchu I wojny domowej. W 1958 roku doszło do zamachu stanu, w wyniku którego do władzy doszła junta wojskowa Ibrahima Abbuda. W 1966 roku południe wszczęło zbrojne powstanie. W 1969 roku miał miejsce kolejny wojskowy pucz i władzę objął generał Dżafar Muhammad an-Numajri.

Wojna domowa

W 1983 roku wybuchła II wojna domowa. W 1993 roku, po zamachu stanu, Omar al-Baszir objął stanowisko prezydenta Sudanu. W 2011 Sudan Południowy ogłosił niepodległość. W 2019 doszło do wojskowego zamachu stanu w wyniku którego Umar al-Baszir przestał pełnić swoją funkcję. 15 kwietnia 2023 roku rozpoczęły się starcia pomiędzy paramilitarnymi Siłami Szybkiego Reagowania a Siłami Zbrojnymi Sudanu. Walki trwają do dziś.

Struktura społeczna

Społeczność i zabudowania Bedża (fot. Wikimedia)

01

Struktura społeczna Sudanu jest złożona, oparta na wielości grup etnicznych, podziałach religijnych oraz znaczących różnicach między regionami miejskimi a wiejskimi. Silne tradycje plemienne i rodowe, zwłaszcza w rejonach wiejskich, kontrastują z bardziej zurbanizowanym życiem w miastach. Społeczeństwo jest często marginalizowane, zawieszane między kulturą afrykańską a bliskowschodnią, a podziały etniczne i historyczne napięcia miały duży wpływ na jego kształt.

02

Sudan charakteryzuje się bardzo zróżnicowaną strukturą etniczną. Najliczniejszą grupę stanowią Arabowie Sudańscy (ok. 70% ludności), a pozostałe 30% to głównie rdzenne plemiona, takie jak Fur, Bedża, Nuba i Fallata. Zróżnicowanie etniczne jest jednym z głównych źródeł konfliktów w kraju.

03

Językiem dominującym jest arabski (urzędowy), angielski (urzędowy), nubijski, języki nilotyckie, języki nilo-hamityckie i inne.

04

Język bedża jest to język z rodziny afroazjatyckiej, zaliczany do podrodziny kuszyckiej i jest jedynym żyjącym przedstawicielem tej gałęzi. Zaświadczony w dokumentach historycznych już za czasów faraonów. Jest językiem używanym przez ludność Beja, która zamieszkuje obszar przybrzeżny wzdłuż Morza Czerwonego w Sudanie, a także w Egipcie i Erytrei.

Religia

Meczet Al-Nilin w Omdurmanie, Chartum

Ceremonia Sufi w grobie Hamad al-Nil w Omdurman

Islamskie grobowce i sanktuaria (*qibab*), Stara Dongola

- 01** W Sudanie dominującą religią jest islam, wyznawaną przez większość populacji, głównie sunnicki. Chrześcijaństwo stanowi mniejszość, a niewielki odsetek stanowią wyznawcy tradycyjnych religii plemiennych.
- 02** 91% ludności Sudanu to muzułmanie. Sunnicka odmiana islamu, jest religią państwową i stanowi podstawę prawa, wpływając na kulturę i politykę.
- 03** Chrześcijanie stanowią około 5,4% populacji, wśród nich dominują katolicy i protestanci. Obecne chrześcijaństwo miało swoje korzenie w XIX-wiecznych misjach, a tradycyjne wierzenia są często mieszane z praktykami muzułmańskimi, w tym z sufizmem.
- 04** Chrześcijaństwo istniało w regionie dzisiejszego Sudanu i Sudanu Południowego, w starożytnej Nubii, gdzie dotarło w I wieku n.e., przyniesione przez chrześcijaństwo koptyjskie. W tym okresie istniało silne królestwo nubijskie, w którym kultura koptyjska i grecko-bizantyjska, a wraz z nią chrześcijaństwo, odgrywały kluczową rolę, czego dowodem są odkrycia archeologiczne m.in. ze Starej Dongoli. Chrześcijaństwo, zwłaszcza w postaci koptyjskiej, miało silną pozycję w Sudanie, ale zostało w dużej mierze wyparte przez islam w wyniku ekspansji i konwersji, zwłaszcza w okresie Mahdystów (XIX wiek).
- 05** Tradycyjne religie afrykańskie: 2,8% ludności wyznaje tradycyjne religie plemienne. Choć islam i chrześcijaństwo są dominującymi religiami w regionie, tradycyjne wierzenia nadal są obecne, często koegzystując z nowymi religiami, zwłaszcza w mniejszych społecznościach i wśród rdzennych plemion.

Kuchnia

Ful Medames

Sudańska kawa

Kissra

01

Kuchnia sudańska charakteryzuje się prostotą i obfitością smaków, bazując na warzywach, fasoli, mięsie (głównie jagnięcinie i wołowinie) oraz zbożach.

02

Popularne dania to *ful medames*, *kissra*, *aseeda*, a także różnorodne gulasze (*mullah* i *tabeekh*) i dania z ryżu:

- *Kissra* – cienki, fermentowany chleb z mąki sorgo lub kukurydzy, jest podstawą większości posiłków.
- *Ful Medames* – duszony bób z dodatkiem surowych warzyw, często podawany z pomidorami, cebulą, serem feta i jajkami.
- *Aseeda* – gęsta potrawa z gotowanego zboża, podawana z sosem.

03

Tradycja picia kawy w Sudanie jest głęboko zakorzeniona w kulturze jako ważny rytuał społeczny i gościnności. Kawa jest przygotowywana na oczach gości z użyciem tradycyjnego naczynia *jebana*, mielona ręcznie i parzona z kardamonem lub imbirem, co nadaje jej unikalny smak.

04

Daktyle od wieków są podstawowym źródłem pożywienia i energii dla Sudańczyków, nazywanym "chlebem pustyni" lub "złotem pustyni". Wysoka zawartość cukrów naturalnych i błonnika sprawia, że są sycące i dostarczają energii, a ich naturalne właściwości konserwujące i możliwość długiego przechowywania czynią je idealnym pożywieniem dla nomadów.

Gospodarka

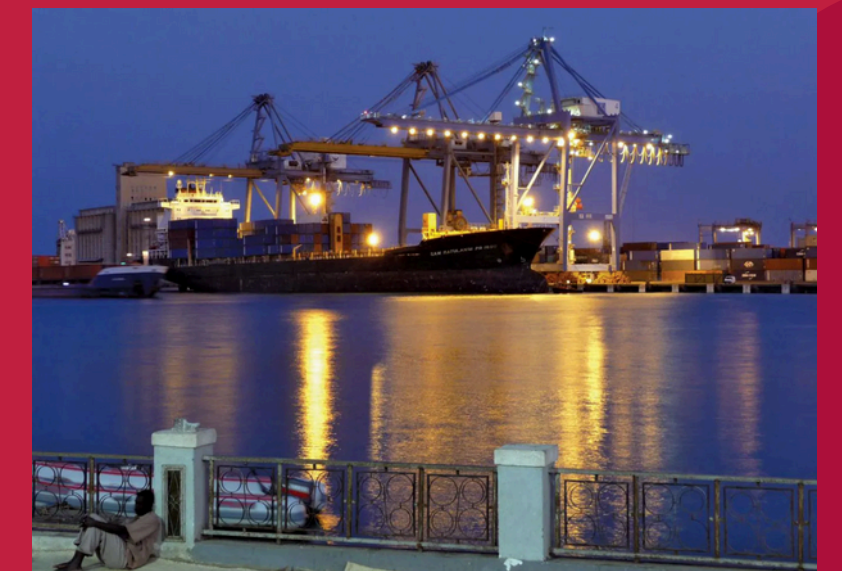
01. Rolnictwo – stanowi podstawę utrzymania większości ludności. Uprawia się m.in. bawełnę, sorgo, sezam, orzeszki ziemne i inne.
02. Sudan jest ważnym producentem daktyli, a palma daktylowa stanowi kluczowe drzewo owocowe w północnej części kraju, uprawiane od ponad 3000 lat. Choć Sudan nie jest światowym potentatem w produkcji na eksport, jest w czołówce największych producentów na świecie, z wydajnością na poziomie 125 763 hg/ha.
03. Przemysł – Sudan rozwija się w niektórych sektorach, takich jak tekstylny i przetwórstwa żywności.
04. Górnictwo – Sudan posiada bogate złoża minerałów, w tym wydobywania złota.
05. Ropa naftowa – choć Sudan dąży do dywersyfikacji, ropa naftowa nadal odgrywa kluczową rolę w gospodarce, stanowiąc znaczną część PKB i eksportu.
06. Handel – Sudan jest członkiem Ligi Państw Arabskich i COMESA, co sprzyja wymianie handlowej. Jednak gospodarka Sudanu doświadcza obecnie kryzysu przez trwającą od 2023 roku wojnę domową. Działania zbrojne wewnątrz kraju wiążą się z załamaniem produkcji i dostaw żywności, co prowadzi do niedostępności żywności dla większości ludzi i masowego głodu, spadku działalności gospodarczej oraz wzrostu inflacji i przestępczości. Sytuacja jest potęgowana przez brak infrastruktury, niszczenie zasobów i grabieże, a także utrudniony dostęp dla organizacji humanitarnych.

Kozy na sudańskiej pustyni (fot. Wikimedia)

Sorgo (fot. Wikimedia)

Port Sudan (fot. Encyclopaedia Britannica)

Zabytki

Meroe (fot. Encyclopaedia Britannica)

Kerma (fot. Reddit)

Stara Dongola (fot. Waldemar Jerke)

- 01** Jebel Barkal – stanowisko wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Było ośrodkiem religijnym i królewskim Królestwa Napata a znajdująca się tam góra z piaskowca była uważana za miejsce święte. Na terenie kompleksu znajdują się świątynie, pałace, piramidy i cmentarze.
- 02** Meroe – stanowisko wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Znajduje się tam królewskie miasto Meroe, piramidy, świątynie i budynki mieszkalne.
- 03** Kerma – stanowisko uważane za jedno z najważniejszych stanowisk archeologicznych w Sudanie. Kerma była stolicą Królestwa Kusz przed Napatą. Może poszczycić się rozległą nekropolią z dużymi kurhanami i imponującą architekturą z cegły mułowej.
- 04** Stara Dongola – stolica Królestwa Makurii, chrześcijańskiej cywilizacji nubijskiej, która rozwijała się od VI do XIV wieku n.e. Polski zespół archeologów prowadzi tu wykopaliska od 1964 roku odsłaniając m.in. unikalne malowidła ścienne.